

تحلیل ارتعاشی یک مکانیزم پایدارساز ارتعاشی با سختی شبه صفر و ارزیابی پارامترهای آن

محمد جواد رجائی زاده هرندی آ * ، محمد رضا الهامی $^{
m v}$ ، سید محمد علوی $^{
m v}$

^آ ایران، تهران، اتوبان شهید بابایی، بعد از پل لشگرک، روبروی حکیمیه، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، دانشکده فنی و مهندسی، ۱۶۹۸۷۱۵۴۶۱، کارشناس ارشد مهندسی مکانیک. ^ب دانشگاه جامع امام حسین (ع)، دانشیار گروه مهندسی مکانیک. ^پ دانشگاه جامع امام حسین (ع)، دانشجوی دکتری مهندسی مکانیک. *پست الکترونیکی نویسنده مسئول: mohamadjavadrajeezadeh@gmail.com

چکیدہ

مسئله جداسازی ارتعاشات ناشی از تحریک پایه همواره یکی از چالشهای پیش روی طراحان و سازندگان در صنعت بوده است. روشهای مختلفی برای جداسازی سیستم و تجهیزات حساس از ارتعاشات پایه به کار گرفته شده است. استفاده از روشهای فعال با اینکه با دقت بالایی همراه است؛ اما به علت نیاز به استفاده از تجهیزات پیچیده الکترونیکی، سنسورها، عملگرها و هزینههای بالای نگهداری و تعمیرات از نظر اقتصادی مقرون به صرفه نیست. در مقابل، استفاده از روشهای غیرفعال مثل جداسازهای خطی که نیاز به تجهیزات الکترونیکی ندارند به علت محدودیت کارکرد در یک بازه فرکانسی خاص و عدم جداسازی مؤثر در فرکانسهای دور از فرکانس طراحی، کارکرد مطلوب را ندارند. در این مقاله یک سامانه جداساز ارتعاشات غیرفعال از نوع سختی شبه صفر معرفی شده است. تحلیل نیروهای وارد بر اعضای این سامانه بررسی شده، روابط این نیروها استخراج شده و رابطه سختی شبه صفر در دامنه حرکت سامانه بهدست آمده است.

كلمات كليدى: سختى شبه صفر؛ سختى منفى؛ سختى استاتيكى بالا-ديناميكى پايين؛ انتقال ارتعاش.

۱– مقدمه

سامانههای جداساز ارتعاشات، غالباً به دودسته غیرفعال^۱و نیمهفعال^۲ فعال^۳نقسیم میشوند. سیستمهای تعلیق غیرفعال معمولاً بسیار ساده و ارزان هستند و عمدتاً از فنر و دمپر معمولی تشکیل شدهاند [۱]. سیستمهای تعلیق فعال، به لطف دقت بالای خود، تغییرات و بهبودهای قابلتوجهی را در عملکرد جداسازی امکانپذیر میکنند. اما اغلب به دلیل هزینه سنسورها، عملگرها و پیچیدگی سیستم، موفقیت و کاربردهای تجاری گسترده پیدا نمیکنند. برایناساس، تحقیق حاضر بهمنظور توسعه یک سامانه پایدارساز غیرفعال با بهکارگیری مکانیزم خاص سختی شبه صفر^۴انجام شده است.

در سالهای اخیر، از آنجایی که تکامل بخشهای صنعتی، نظامی و فضایی به سمت توانایی کار در شرایط کاری شدید یا دستیابی به محدودیتهای عملکردی هستند؛ به جداسازی ارتعاشات با فرکانس پایین و فرکانس فوقالعاده پایین نیاز فوری است. در این میان، ساختار و عملکرد جداسازهای ارتعاشی⁶نیز با چالشهای جدیدی مواجه است. بر اساس تئوری ارتعاش خطی، یک سیستم جداساز ارتعاش خطی تنها زمانی میتواند ارتعاش را به طور مؤثر جداسازی کند که فرکانس تحریک²بیش از √ برابر فرکانس طبیعی^۷سیستم باشد [۲]. عملکرد جداسازی ارتعاش را میتوان با کاهش فرکانس طبیعی سیستم بهبود بخشید و این را میتوان با کاهش سختی سیستم باشد [۲]. عملکرد جداسازی ارتعاش را میتوان با کاهش فرکانس طبیعی سیستم بهبود بخشید و این را میتوان با کاهش سختی سیستم یا افزایش جرم بار سیستم محقق کرد؛ اما پایداری سیستم جداساز ارتعاش تضعیف میشود [۳] ,[۲]. برای غلبه بر تناقض بین سختی و جابجایی استاتیکی جداسازهای ارتعاشی خطی، یک جداساز ارتعاشی غیرخطی با سختی شبه صفر پیشنهاد شده است [۵]. جداسازهای ارتعاشی، ویژگی سختی شبه صفر را با ترکیب مکانیسم سختی مثبت⁴و مکانیسم سختی منفی⁹درک میکند. ویژگیهای غیرخطی منحصر به فرد، آنها را قادر میسازد تا به طور موثر ارتعاشات با فرکانس پایین را ایزوله کند و در عین حال ظرفیت حمل بار کافی را فراهم کرده و پایداری سیستم را حفظ کنند.

سختی منفی، کلید جداسازهای ارتعاشی سختی شبه صفر است که برای اولینبار توسط مولینوکس [.] (ر سال ۱۹۵۷ پیشنهاد شد [۶]. از آنجایی که مکانیسم سختی منفی، خود ظرفیت حمل بار ندارد، تحت هر بار، تغییر شکل قابل توجهی خواهد داشت [۸] .[۷] به همین دلیل است که مکانیسم سختی منفی با مکانیسم سختی مثبت ترکیب می شود تا ناپایداری ناشی از سختی منفی در طراحی را جبران کند. این ساختار ترکیبی، برای تشکیل یک رابطه نیرو–جابه جایی غیر خطی مساعد است؛ بنابراین تعادلی بین جداسازی ارتعاش مؤثر و انحراف استاتیکی کوچک در سیستم خطی ایجاد می کند. با پارامترهای ساختاری خاص، ویژگیهای غیر خطی به ساختار ترکیبی اجازه می دهد تا ویژگیهای سختی استاتیکی بالا–دینامیکی پایین ⁽را داشته باشد.

هنگام طراحی یک جداساز ارتعاشی سختی شبه صفر، ایده اصلی این است که یک مکانیسم سختی منفی برای جبران سختی مثبت عناصر الاستیک معرفی شود. این امر با استفاده از مکانیسمهای سختی منفی غیرفعال و نیمهفعال/فعال محقق میشود. مکانیسم

¹ Passive

- ^{*} Quasi-zero stiffness (QZS)
- ⁴ Vibration isolators
- ⁷ Excitation frequency
- ⁷ Natural frequency
- ⁸ Positive-stiffness
- ⁹ Negative-stiffness
- ¹ Molyneux
- ¹ High-static-low-dynamic-stiffness (HSLDS)

^r Semi-active

[&]quot; Active

غیرفعال عمدتاً شامل فنرهای مکانیکی^۲ تیرهای پیش کمانش^۲ ساختارهای غیرخطی هندسی^۲ ساختارهای مغناطیسی^۱ ساختارهای اساختار ساده غیرخطی، ساختارهای الهام گرفته از طبیعت^۶ ساختارهای کامپوزیتی^۲ است. مکانیسمهای مکانیکی سختی منفی، دارای ساختار ساده غیرخطی، اصطکاک تماسی برجسته، محدوده کاری کوچک و عملکرد محدود هستند. در مکانیسمهای سختی منفی مغناطیسی، آهنرباهای مرتب شده خاصی استفاده می شود تا نیروی غیرتماسی^۱ مشخصه سختی منفی را نشان دهد که به احتی قابل کنترل است. مشخصه سختی منفی سازه های بیونیک^۹ و کامپوزیتی با طراحی مواد و سازه های کامپوزیتی خاص به دست می آید. ساختارهای سختی منفی نیمه فعال افعال می توانند بهتر با شرایط محیطی مختلف ساز گار شوند و مشخصه سختی منفی نیروی کنترل ارتعاش بر اساس بازخورد جابه جایی نشان داده می شود. بادقت بالای سنسورها و محرکها، مشخصه سختی منفی به طور دقیق قابل کنترل خواهد بود؛ بنابراین اثر

۲- شرح مدل پیشنهادی

مدل پیشنهادی سیستم جداسازی شامل دو سازه متقارن سختی منفی و یک فنر نگهدارنده بار (فنر عمودی)، در شکل (۱) نشان داده شده است. هر سازه سختی منفی (یک فنر افقی دارای سختی K_h به صورت سری با میلهای به طول a) به صورت موازی به فنر عمودی متصل می شود. یک سر فنر افقی به دیوار ثابت می شود در حالی که سر دیگر آن به پین راهنمای لغزنده متصل است که در صفحه افقی روی دو ریل موازی آزاد حرکت می کند. پین راهنمای لغزنده به یک انتهای میله متصل می شود. انتهای دیگر میله به وسیله مفصل لولا به تجهیزات جداسازی (جرم) با وزن M متصل می شود. میله می واند در اطراف مفصل لولا بچرخد. بر اساس پیکربندی ساده، تجهیزات جداسازی اجازه دارند در امتداد مسیر کشویی در صفحه عمودی حرکت کنند. سختی دینامیکی را می توان با تنظیم فاصله bو طول میله (a) یا تغییر نسبت α که به عنوان نسبت بین سختی فنر افقی و فنر عمودی تعریف می شود، تنظیم کرد.

در ابتدا، در موقعیت تعادل استاتیک ارائه شده توسط خطچین، جرم توسط نیروی فشاری فنر عمودی (F_v) و نیروی گرانش (Mg) که مخالف نیروی F_v است، در حالت تعادل قرار می گیرد. بنابراین، ظرفیت حمل بار در این سیستم، تنها به سختی فنر عمودی و تغییر شکل اولیه آن بستگی دارد.

- ¹ Mechanical springs ²
- ¹ Prebuckled beams
- ¹ Geometrically nonlinear strutctures

3

5 6

7

8

9

- ¹ Magnetic structures
- ¹ Bionic structures
- ¹ Composite structure
- ¹ Non-contact force
- ¹ Bionic structures

شکل ۱. سیستم جداساز پیشنهادی.

۳- مشخصه مکانیکی مدل پیشنهادی

۳-۱ ساختار سختی منفی

ساختار سختی منفی مانند شکل (۱) در نظر گرفته شده است. در اینجا، وزن تجهیزات جداسازی نادیده گرفته می شود. مطابق شکل (۱)، جرم به مقدار x از موقعیت اولیه به وسیله نیروی F که با جابجایی مخالف است به سمت پایین جابجا می شود. نتیجه این است که دو فنر افقی، فشرده شده و دو نیروی بازگرداننده عمودی ایجاد می کنند که بر روی جرم اثر می گذارند.

کل کار مجازی انجام شده بر روی تجهیزات جداسازی در جهت عمودی به شرح زیر است.

$$\delta U = F\delta x - 2F_h \tan(\beta) \, \delta x$$
 (۱)

با استفاده از اصل کار مجازی میتوان معادله زیر را به دست آورد:

$$F\delta x - 2F_h \tan(\beta)\,\delta x = 0\tag{(1)}$$

که در آن $F_h = K_h(L_o - L_h)$ نیروی فنر افقی است، eta زاویه میله نسبت به افق بر حسب درجه است، L_a و L_h به ترتیب طول اولیه و طول ثانویه در موقعیت دلخواه فنرهای افقی هستند.

در یک موقعیت دلخواه، زاویه
$$eta$$
 را میتوان بهصورت زیر تعیین کرد:

$$\tan(\beta) = \frac{h_{id} - x}{b - L_h} \tag{(7)}$$

که در آن

$$L_h = b - \sqrt{a^2 - (h_{id} - x)^2}$$
(f)

$$h_{id} = \sqrt{a^2 - (b - L_o)^2}$$
 (Δ)

با جایگذاری روابط (۳)، (۴) و (۵) و نیروی افقی فنر (F_h) در رابطه (۲) نیروی بازگرداننده سیستم به صورت زیر حاصل می شود:

$$F = 2K_h \left(\frac{L_o}{\sqrt{a^2 - (\sqrt{a^2 - (b - L_o)^2} - x)^2}} - \frac{b}{\sqrt{a^2 - (\sqrt{a^2 - (b - L_o)^2} - x)^2}} + 1 \right) \left(\sqrt{a^2 - (b - L_o)^2} - x \right)$$
(8)

پارامترهای بدون بعد زیر به منظور بدون بعد کردن نیروی باز گرداننده سیستم تعریف می شود:

$$\hat{F} = \frac{F}{K_h L_o} \tag{Y}$$

$$\hat{x} = \frac{x}{L_o} \tag{(A)}$$

$$\gamma_1 = \frac{a}{L_o} \tag{9}$$

$$\gamma_2 = \frac{b}{L_o} \tag{(1.)}$$

$$\hat{h}_{id} = \sqrt{\left(\frac{a}{L_o}\right)^2 - \left(\frac{b}{L_o} - 1\right)^2} = \sqrt{\gamma_1^2 - (\gamma_2 - 1)^2}$$
(11)

که \hat{f} نیروی بازگرداننده بدون بعد، \hat{x} جابهجایی بدون بعد، γ_1 و γ_1 پارامترهای پیکربندی، \hat{h}_{id} تغییر شکل اولیه بدون بعد فنر عمودی، a طول میله و b فاصله دیوار تا جرم است.

با جایگذاری پارامترهای بدون بعد تعریف شده در رابطه (۶)، نیروی بازگرداننده بدون بعد سیستم بهصورت زیر حاصل می شود:

$$\hat{F} = 2\left(\frac{1}{\sqrt{\gamma_1^2 - (\hat{h}_{id} - \hat{x})^2}} - \frac{\gamma_2}{\sqrt{\gamma_1^2 - (\hat{h}_{id} - \hat{x})^2}} + 1\right)(\hat{h}_{id} - \hat{x})$$
(17)

حالت دوم در شکل (۲) (ب) نشان داده شده است، برای مقادیر ۲/۰ $\leq \gamma_1$ مشابه حالت اول به ازای مقادیر ۱/۷۵ > $\gamma_7 \geq 1$ ، سیستم دارای فواصل جابهجایی با سختی منفی است. به ازای مقادیر ۲/۱ > γ_1 ، سختی سازه همواره مثبت است.

شکل ۲. مشخصه نیرو-جابهجایی بدون بعد: (الف) برای مقادیر مختلف 2⁄2؛ (ب) برای مقادیر مختلف 2⁄1.

جدول ۱. پارامترهای پیکربندی ساختار سختی منفی.

$\gamma_2=1.2$ حالت دوم: تغییرات مقدار γ_1 بهازای	$\gamma_1=1.75$ حالت اول: تغییرات مقدار γ_2 بهازای
 	•/97,1,1/•A,1/7,1/89,1/84,1/8,1/80

براین اساس، باید مقدار ۲/۲ $\leq \gamma_{1}$ و ۱/۷۵ > $\gamma_{2} \geq 1$ اتخاذ شود. با توجه به طراحی ساختار پیشنهادی، مقدار γ_{1} بر دامنه جابه جایی تاثیر گذار است. برای داشتن بیشترین دامنه جابه جایی، مطلوب است که مقدار γ_{1} را بیشترین مقدار ممکن (۰/۷۵) در نظر بگیرم. در ادامه نیز مقدار بهینه γ_{1} نیز مشخص خواهد شد.

$$\hat{x}_e = \hat{h}_{id} \tag{17}$$

برای ایجاد یک سیستم با سختی صفر، لازم است مقدار سختی را در موقعیت تعادل استاتیکی دانست که سختی فنر عمودی با آن تنظیم شود. به این منظور، ابتدا مشتق رابطه (۱۲) به دست میآید:

$$\widehat{K} = \frac{K}{k_h} = 2\left(\frac{\left(\widehat{h}_{id} - \widehat{x}\right)^2 (\gamma_2 - 1)}{\left(\gamma_1^2 - \left(\widehat{h}_{id} - \widehat{x}\right)^2\right)^{3/2}} - \frac{(1 - \gamma_2) + \sqrt{\gamma_1^2 - \left(\widehat{h}_{id} - \widehat{x}\right)^2}}{\sqrt{\gamma_1^2 - \left(\widehat{h}_{id} - \widehat{x}\right)^2}}\right)$$
(14)

با جایگذاری $\hat{x}_e = \hat{h}_{id}$ در رابطه (۱۴)، سختی معادل بدون بعد در موقعیت تعادل استاتیکی (\hat{K}_{SEP}) به صورت زیر حاصل می شود:

$$\widehat{K}_{SEP} = \frac{K}{k_h} = 2\left(\frac{\gamma_2 - \gamma_1 - 1}{\gamma_1}\right) \tag{10}$$

۲-۳ خواص استاتیکی و تنظیمات

مطابق شکل (۱) هنگامی که عنصر سختی منفی با یک فنر سختی مثبت ترکیب شود، میتوان سختی صفر را در نقطه تعادل به دست آورد. نیروی بازگرداننده سیستم در رابطه (۶) به صورت زیر بازنویسی میشود:

$$F = K_{\nu}x + 2K_{h} \left(\frac{L_{o}}{\sqrt{a^{2} - (\sqrt{a^{2} - (b - L_{o})^{2}} - x)^{2}}} - \frac{b}{\sqrt{a^{2} - (\sqrt{a^{2} - (b - L_{o})^{2}} - x)^{2}}} + 1 \right) \left(\sqrt{a^{2} - (b - L_{o})^{2}} - x \right)$$

$$(19)$$

با جایگذاری پارامترهای بدون بعد تعریف شده، در رابطه فوق، نیروی بازگرداننده بدون بعد سیستم بهصورت زیر حاصل میشود.

$$\hat{F} = \hat{x} + 2\alpha \left(\frac{1}{\sqrt{\gamma_1^2 - (\hat{h}_{id} - \hat{x})^2}} - \frac{\gamma_2}{\sqrt{\gamma_1^2 - (\hat{h}_{id} - \hat{x})^2}} + 1 \right) (\hat{h}_{id} - \hat{x})$$
(1Y)

که در آن α نسبت فنر و پارامتری بدون بعد است که بهصورت $rac{k_h}{k_v} = lpha$ تعریف میشود. با مشتقگیری از رابطه فوق، سختی بدون بعد بهصورت زیر حاصل میشود:

$$\frac{K}{K_{v}} = 1 + 2\alpha \left(\frac{\left(\hat{h}_{id} - \hat{x}\right)^{2} (\gamma_{2} - 1)}{\left(\gamma_{1}^{2} - \left(\hat{h}_{id} - \hat{x}\right)^{2}\right)^{3/2}} - \frac{(1 - \gamma_{2}) + \sqrt{\gamma_{1}^{2} - \left(\hat{h}_{id} - \hat{x}\right)^{2}}}{\sqrt{\gamma_{1}^{2} - \left(\hat{h}_{id} - \hat{x}\right)^{2}}} \right)$$
(1A)

($lpha_{QZS}$) در سیستم مطلوب که در آن سختی در موقعیت تعادل استاتیکی، برابر با صفر است، برای بهدستآوردن نسبت فنرها میتوان رابطه (۱۹) را برابر با صفر قرار داد در حالی که $\hat{k}_e = \hat{h}_{id}$

$$\alpha_{QZS} = \frac{\gamma_1}{2(\gamma_1 - \gamma_2 + 1)} \tag{19}$$

ا اثرات γ بر سختی سیستم را میتوان در شکل (۳) مشاهده کرد. خط قرمز در رویه، جایی است که سختی بدون بعد برابر با ۱ است. مطلوب است که فاصله یک خط قرمز تا خط دیگر در امتداد محور \hat{x} تا حد امکان بزرگ باشد. در این محدوده، انتظار میرود که خواص دینامیکی سیستم، بهتر از سیستم خطی باشد. از رویه میتوان دریافت که این فاصله تقریبا به ازای ۱ = γ حداکثر شده است. اگر γ نزدیک به صفر باشد، محدوده سختی کاهش یافته بسیار کوچک است و در مورد مقادیر γ بیشتر از ۱، سختی بیشتر از ۱ میشود که مطلوب نیست.

با جایگذاری مقادیر _۲۸ و ۲_۲، در رابطه (۱)، نسبت سختی فنر افقی به فنر عمودی برابر ۲/۵ به دست میآید. همچنین با جایگذاری مقدار ۲_۲ در رابطه (۲)، طول فنر افقی (^۴/۲ طول میله) حاصل میشود. طول میله به دلخواه برابر ۹ سانتیمتر در نظر گرفته شده است.

۴- نتیجهگیری

در این مقاله به بررسی مسئله پایدارسازی ارتعاشات ناشی از تحریک پایه پرداخته شد و یک سامانه پایدارساز ارتعاشی از نوع شبه صفر برای این منظور ارائه گردید. روابط مربوط به نیروها در سامانه بررسی و روابط سختی بر اساس دامنه جابهجایی استخراج شد. پس از بیبعد سازی روابط، تأثیر پارامترهای بدون بعد بر سختی شبه صفر بررسی و محدوده پارامتر جابهجایی بدون بعد برای تعیین دامنه و پارامتر پیکربندی به طوری که در آن سختی شبه صفر به دست آید محاسبه شد.

مراجع

- 1. I. T. Jiregna and G. Sirata, "A review of the vehicle suspension system," J. Mech. Energy Eng., vol. 4, no. 2, pp. 109–114, Nov. 2020, doi: 10.30464/jmee.2020.4.2.109.
- S. M. Kim, J. R. Hong, and H. H. Yoo, "Analysis and design of a torsional vibration isolator for rotating shafts," *J. Mech. Sci. Technol.*, vol. 33, no. 10, pp. 4627–4634, Oct. 2019, doi: 10.1007/s12206-019-0905-x.
- M. Wiercigroch, "Mechanical Vibrations: Theory and Application to Structural Dynamics 3rd Edition M. Geradin and D. J. Rixen John Wiley and Sons, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex, PO19 8SQ, UK. 2015. 598pp. Illustrated. £83.95. ISBN 978-1-118-90020 8.," *Aeronaut. J.*, vol. 122, no. 1251, pp. 857–857, May 2018, doi: 10.1017/aer.2018.27.
- 4. R. A. Ibrahim, "Recent advances in nonlinear passive vibration isolators," *J. Sound Vib.*, vol. 314, no. 3–5, pp. 371–452, Jul. 2008, doi: 10.1016/j.jsv.2008.01.014.
- 5. H. Li, Y. Li, and J. Li, "Negative stiffness devices for vibration isolation applications: A review," *Adv. Struct. Eng.*, vol. 23, no. 8, pp. 1739–1755, Jun. 2020, doi: 10.1177/1369433219900311.
- 6. W. G. Molyneux, "Supports for Vibration Isolation," Her Majesty's Station. Off., no. 322, 1957.
- 7. Y. C. Wang and R. S. Lakes, "Extreme stiffness systems due to negative stiffness elements," *Am. J. Phys.*, vol. 72, no. 1, pp. 40–50, Jan. 2004, doi: 10.1119/1.1619140.
- 8. "New Method of Analysis for Slender Columns," ACI Struct. J., vol. 88, no. 4, 1991, doi: 10.14359/2679.